

Hermann Binder: „Orgeln in Siebenbürgen“. Ein Beitrag zur siebenbürgischen Orgelgeschichte von den Anfängen bis zur Mitte 19. Jahrhunderts. [Erdélyi orgonák. Adalékok az erdélyi orgonatorténethez a kezdetektől a XIX. század közepéig.] Kludenbach 2000.

Dem relativ wenig erforschten Gebiet „Orgeln in Siebenbürgen“ ist ein Buch mit gleichlautendem Titel gewidmet, das kürzlich im deutschen Gehann Musikverlag erschien. Der Autor Hermann Binder, Orgelbauer in Hermannstadt, ist zur Zeit sicherlich der beste Kenner siebenbürgischer Orgeln und ihrer Geschichte. Lange Jahre leitete er die Landeskirchliche Orgelwerkstatt der Evangelischen Kirche, wodurch er Gelegenheit hatte, neben größeren und kleineren Arbeiten an Instrumenten auch Feldforschung zu betreiben. Als Frucht dieser Forschungen enthält der zweite Teil seines Buches ein Inventar aller Instrumente in evangelischen Kirchen, wobei die zerstörten oder an andere Orte versetzten Orgeln mitberücksichtigt werden. An mehreren Stellen des Buches wird darauf hingewiesen, daß Orgeln in evangelischen Kirchen nur einen Teil der Orgeln in Siebenbürgen ausmachen, daß bei zukünftigen Forschungen in Kirchen der anderen Konfessionen noch mit Überraschungen zu rechnen ist. Leider gibt es noch keine genaue Bestandsaufnahme aller auf über 1000 geschätzten Orgeln in Siebenbürgen.

Im ersten Teil umreißt Hermann Binder die Geschichte des siebenbürgischen Orgelbaus von seinen bis ins Jahr 1367 reichenden Anfängen bis zum Ende des neunzehnten Jahrhunderts. Mit Akribie spürt er anhand oft dürftig erhaltener Zeugnisse der Entstehungsgeschichte einiger besonders interessanter Orgeln nach. Je älter die Quellen, desto faszinierender sind sie für den Autor.

Reproduktionen verschiedener Dokumente, wie Siegel, Unterschriften, Orgeldispositionen, Briefe und Conventionsscheine machen das Buch zu einer wertvollen Quelle. Für Leser, denen Ausdrücke wie Mensur, Stimmtonhöhe oder Windlandensystem fremde Begriffen sind, wird der Abbildungsteil zum Interessantesten gehören. Aus 147 farbigen, größtenteils exzellent reproduzierten Abbildungen glänzen herrliche Orgelprospekte dem Leserauge entgegen. Sie strahlen Liebe zur Musik, aber auch Geltungsdrang und zur Schau gestellten Reichtum ihrer Besitzer aus. Einige wenige Fotos, auf denen fehlende Prospekt Pfeifen, verbogene oder verwahrloste Innenteile von Orgeln zu sehen sind, machen deutlich, daß die Lage dieser Instrumente oft ernst ist.

[Das Buch ist auch für den inländischen (rumänischen) Markt bestimmt. Es kann vorläufig bei Hermann Binder direkt bezogen werden (tel: 069-214 908) und soll demnächst im Buchhandel erscheinen.] Design und Druck besorgte in hervorragender Qualität die Honterus-Druckerei in Hermannstadt. Die rumänische Zusammenfassung („Orga în Ardeal“) von Irineu Buga erschließt den Inhalt auch für Leser, die nicht Deutsch können. Um den „Gebrauchswert“ des Buches als Nachschlagewerk zu prüfen, wollte die Verfasserin dieser Zeilen wissen, ob ein Foto der Mühlbacher Orgel im Buch zu finden sei.

Dazu mußte sie zunächst im Inventar-Teil „Mühlbach/Sebeş/Szászsebes“ suchen. Dort liest man: „1893 Gebrüder Rieger“. Im Inhaltsverzeichnis auf Seite 174 erscheinen die Gebrüder Rieger nicht, also kann man folgern, daß sie keine Siebenbürger waren. Und tatsächlich: weder die Schwarzweiss- noch die Farbfotos bringen das Bild dieser Orgel. Das kann man auch herausbekommen, indem man die Liste mit den Abbildungen durchgeht, die leider nur nach der Seitenzahl des Buches geordnet sind. Ein alfabetisch angeordnetes Register, am besten mit dreisprachigem Ortsnamensverzeichnis, hätte die Suche erleichtert.

Hermann Binder gebührt großer Dank, daß er die Ergebnisse seiner langjährigen Forschungen mit diesem schönen Buch allgemein zugänglich gemacht hat. Im Vorwort schreibt er: „Unter spezifischen historischen Bedingungen entstand hier im Laufe der Jahrhunderte eine Orgellandschaft, der Mühe wert, wissenschaftlich ausgewertet und der Öffentlichkeit vorgestellt zu werden.“

Ursula Philippi (Hermannstadt)

Az „erdélyi orgonák“ viszonylag kevésbé kutatott szakterülettel foglalkozik az a kötet, mely a közelmúltban a német Gehann Musikaverlag gondozásában megjelent. Szerzője Hermann Binder nagyszebeni orgonaépítő, aki jelenleg kétségtelenül a legjobb ismerője az erdélyi orgonáknak és azok történetének. Hosszú éveken át az országos szász evangélikus egyház orgonauzemét vezette, s így a kisebb-nagyobb munkálatok mellett alkalma volt kutatásokat is végezni. E kutatások gyümölcseként könyvének második része a szász evangélikus templomok valamennyi hangszerének jegyzékét tartalmazza, az elpusztult vagy áthelyezett orgonákkal együtt. A könyv több alkalommal utal arra, hogy az evangélikusok hangszerai az erdélyi orgonáknak csak egy részét jelentik, s hogy más felekezetek templomaiban a majdani kutatások még meglepetésekkel szolgálhatnak. Sajnos, az ezer hangszerrel is többre becsült erdélyi orgonaállománynak még nincs pontos nyilvántartása.

Könyvének első részében Hermann Binder az erdélyi orgonaépítés történetét tekinti át, az 1367-ig visszanyúló kezdetektől a XIX. század végéig. A gyakran szegényes fennmaradt bizonyítékok birtokában is aprólékos gondossággal nyomozza ki néhány különösen érdekes orgona keletkezés-történetét. Minél régebbiek a források, azok annál inkább rabul ejtik a szerzőt.

Különféle dokumentumok —pecsétek, aláírások, diszpozíciók, levelek és egyezségek— reprodukciói értékes forrássá teszik a könyvet. Azon olvasók számára pedig, akiknek a menzúra, hangolási magasság, szelládarendszer szavak idegen fogalmak, a képgyűjtemény lesz rendkívül érdekes. A 147 színes, legnagyobbbrészt kiváló nyomdatechnikájú fotón pompás orgonahomlokzatokkal szembesülhetünk. Tulajdonosaik zeneszeretét, de érvényesülési törekvéseit és gazdagságát is reprezentálják.

Néhány olyan felvétel, amelyen homlokzati síphiányok, elgörbült vagy elhanyagolt belső alkatrészek láthatók, jól érzékelteti, hogy e hangszerek gyakran milyen súlyos állapotban vannak.

[...] A német nyelvű, de román összefoglalóval (Irineu Buga) is ellátott könyv kiváló minőségű kiállításáról és nyomásáról a nagyszombati Honterus Nyomda gondoskodott. Hogy a mű kézikönyvként való használhatóságát megvizsgálja, e sorok írója a szászsebesi orgona fényképét igyekezett megtalálni a kiadványban. Ehhez az orgonajegyzékben először a „Mühlbach/Sebes /Szászsebes” nevet kellett megkeresnie. Itt az orgona építőjeként „1893 Gebrüder Rieger” olvasható. A tartalomjegyzékben, a 174. oldalon nem található meg e cég neve, amiből következtethető, hogy az nem volt erdélyi. És valóban: sem a fekete-fehér, sem a színes fényképek között nem találjuk meg az orgona ábrázolását. E következtetésre juthatunk akkor is, ha az ábrák jegyzékét nézzük át, melyet sajnos csak a könyv oldalszámai szerint találunk meg felsorolva. Egy ábécérendbe szedett, legalkalmasabban háromnyelvű helységnév-mutató a keresést megkönnyítette volna.

Hermann Bindert köszönet illeti, hogy hosszú évek kutatásait e szép könyvvel hozzáférhetővé tette. Az előszóban írja: „Különös történelmi körülmények között a századok során egy olyan orgona-tájégség keletkezett itt, mely megéri a fáradságot, hogy tudományosan feldolgozzák és a nyilvánosság elé tárják.”

Ursula Philippi (Nagyszombati)

Ford. Enyedi Pál

(A könyv 10 euróért megrendelhető a Magyar Egyházzenei Társaság levelezési címén április 17-ig.)

Ifj. Fekete Károly – Sepsy Károly: Korok és képek a debreceni Nagytemplom zenei életéből. (Kiadja a Debrecen-Nagytemplomi Egyházközség Református Könyvesboltja.) Debrecen 2001.

Különleges kiadványt tarthat kezében az olvasó, ha megvásárolja a mintegy százoldalas, csinos kiállítású könyvecskét. „Az ének és a zene nem háttérrel ad az istentisztelet lényegének, hanem maga is a lényeghez tartozik” — adja meg az előszóban a mű alap gondolatát Bölcskei Gusztáv, az egyházkerület püspöke. Ritka manapság az effajta kötet, mely egyrészt az egyházzene jelentőségére hívja fel a nagy nyilvánosság figyelmét egy kiemelkedő, szimbolikus jelentőségű templom példájával, másrészt —közelebbről— egy remekbe szabott orgona történetéről, újjászületéséről tudósít.

A bemutatott történelmi képek természetesen nemcsak a szemet-lelket gyönyörködtető színes fotókat, ábrákat, rajzokat és levelek másolatait jelentik, hiszen a szerzők kommentárként bőségesen merítenek a Tiszántúli Református